

Florensa i Parés, Joan

Revistes dels escolapis de
Catalunya anteriors a 1936

La Llei de policia d'impremta, aprovada el 26 de juny de 1883, obrí unes perspectives noves per a la publicació de diaris i revistes de signe i d'ideologia diferents dels que fins aquells moments havien estat habituals. Així aparegueren al mercat diaris i revistes d'ideologia liberal i anarquista o socialista, a més de les tradicionals i de pensament catòlic.

L'Església intentà acomodar-se a les noves circumstàncies. Pel que respecta a l'Escola Pia, les úniques exposicions que coneixem sobre tal qüestió en aquesta època són dos escrits del pare Eduard Llanas. El primer és una comunicació al segon Congreso Católico Nacional, celebrat a Saragossa del 5 al 10 d'octubre de 1890; el segon són una sèrie d'articles que publica amb el pseudònim O. S. a la revista *La Academia Calasancia* (en endavant, LAC) amb el títol «Cartes al joven Conrado sobre periodismo católico», del número 1 (7 de novembre de 1891) al número 10 (19 de març de 1892).

En podríem resumir les idees en els punts següents: «Cada tiempo tiene sus exigencias, y el nuestro exige un buen periodismo [...]» (LAC, núm. 2, p. 48); de la mateixa manera que en un altre temps hom fundava monestirs o creava institucions benèfiques, etc., avui cal potenciar el periodisme catòlic. Aquesta premsa ha de defensar els interessos morals i religiosos, donar suport a la jerarquia i les institucions eclesiàstiques, vindicar la llibertat i la independència del pontífex romà (LAC, núm. 3, p. 90). Per a mantenir un bon diari, calen un seguit de coses, començant per un capital fort, que difícilment avui pot estar

disponible; per això l'escolapi s'inclina envers les revistes, la redacció i la publicació de les quals hom pot alternar amb unes altres activitats (LAC, núm. 6, p. 181 i 183; Florensa, 1979, 82-108). Ha de ser educadora, i per això un dels objectius del pare Llanas en fundar *La Academia Calasancia* és, precisament, «ejercitar a los jóvenes en las tareas periodísticas [...]» (LAC, núm. 1, p. 2).

Veiem, però, que el 1880 es publica ja la primera de les revistes. Fa uns quants anys vaig fer conèixer una llista de les revistes publicades fins aquell moment (Florensa, 1987, 14-17); després he pogut recuperar-ne alguna altra o tenir-ne coneixement. Ara en faré una relació i un comentari breu agrupant-les en quatre apartats. A l'Arxiu Provincial de l'Escola Pia de Catalunya tenim totes les col·leccions, excepte quan indico el contrari.

1. Publicades per associacions

El període de la Restauració borbònica es caracteritza pel naixement d'unes quantes associacions tipus als col·legis escolapis, les principals de les quals tenen una revista com a òrgan d'expressió.

a) La primera d'aquest tipus que coneixem és el *Boletín de la Academia Calasancia de las Escuelas Pías de Sabadell*, de la qual surten 25 números des de 15 de juny de 1886 a 15 de juny de 1888. Publica les composicions llegides en les sessions de l'Acadèmia, articles i poesies d'alguns escolapis i treballs dels associats, els quals tenien la obligació d'enviar-ne un cada mes. Només en poden ser socis els alumnes del col·legi.

b) *La Academia Calasancia* és el portaveu de l'entitat del mateix nom i es publica de 7 de novembre de 1891 a juliol de 1931; 839 números en total. «[...] omplia un buit a les revistes de Catalunya del camp religiós i científic alhora» (Torrent-Tasis, 1966, I, 310). El primer cos de redacció era format pel pare Eduard Llanas, Narcís Pla i Deniel, Rafael Marsà i Draper, Josep Puig d'Asprer, Arcadi Arquer, Josep M. Ventura i Joan Burgada i Julià (LAC, núm. 1, p. 3).

c) A Olot es publica *La Veu de L'Àngel*, «periódico mensual de pequeñas dimensiones [...] velografiado, publicado por los congregantes del Santo Ángel y Nuestra Señora de las Escuelas Pías» (LAC, núm. 329, p. 112). Apareix de 1904 a 1906. No n'he vist cap exemplar.

d) L'anterior deixa de publicar-se quan al col·legi de Sant Antoni de Barcelona, casa mare de les congregacions, comença a publicar-se

Ave Maria el primer de desembre de 1906. Durarà fins a març-abril de 1934, amb el número 379, i els articles signats per congregants dels diversos col·legis i per escolapis (molts amb pseudònim) i uns altres de copiats d'unes altres publicacions hi alternen.

e) A Vilanova i la Geltrú s'edita *El Calasancio*, amb una durada de març de 1908 a octubre de 1912. És fundat pel pare Lluís Fàbregas, amb una finalitat i una realització semblants a l'anterior, però d'àmbit local.

f) El *Portaveu del Centre Obrer Calassanci* pertany a aquest Centre, creat a Sant Antoni però amb seu al carrer de la Riereta. Només n'he vist un exemplar de 1908 i, a més d'algun article dels associats, hi ha una ressenya d'activitats de les seccions i un programa de les classes nocturnes.

g) També a Olot es publica *Esclat*, revista mensual redactada pels congregants. És de 1912 i només en surten dos números (Torrent-Tasis, 1966, II, 184). No n'he vist cap exemplar.

h) El *Boletín de la Congregación Mayor de Nuestra Señora de las Escuelas Pías y de San José de Calasanz* es publica a Sant Antoni d'octubre de 1916 a abril de 1917 i és com un duplicat d'*Ave Maria*.

i) També al col·legi de Sant Antoni, l'Associació d'Antics Alumnes publica el 1919 *Barcelona Calasancia*, amb articles dels associats.

j) A Igualada es publica des de gener de 1918 *Pia Unió de la Verge de la Pietat* com a portaveu de la confraria del mateix nom, radicada a l'església dels escolapis. Principalment s'hi anuncien les activitats i els actes litúrgics (Miret, 1983, I, 279).

2. Publicades pels col·legis

Formen un segon grup amb les que sembla que es publicaren sota la direcció dels col·legis.

a) El *Boletín de la Estación Meteorológica* és publicat per l'Observatori Meteorològic dels Escolapis de Sabadell. Els cinc primers números (de 1897 a 1901, excepte el de 1898, que pensa editar-se després però queda inèdit) es publiquen junts el 1901, i el d'aquest darrer any, a més, s'edita separatament. Un segon volum surt el 1908 amb els butlletins anuals de 1902 a 1906; resumeix les dades enregistrades i una crònica del director sobre activitats.

b) *Indicador Mercantil* comença a publicar-se el 1903, però ignorem quan para d'aparèixer ja que no n'he vist cap exemplar. Crec que sortia del col·legi de Terrassa i servia d'informació als alumnes de comerç

per a temes específics seus com ara situació de la borsa, empreses que s'havien creat als col·legis, etc. (*Ephemerides Calasanctianae* —abreujat, EC—, 1903, 85-86).

c) *La Immaculada* és una revista catòlica mensual que surt a Terrassa des de 1904. Sembla que la publica el col·legi i que els alumnes hi col·laboren (Coll, 1976, 324).

d) *Juventut* o *Joventut*, *Ensaig literari dels alumnes del Reial Col·legi de les Escoles Pies d'Igualada*, surt de 1916 a 1919 (Miret, 1983, I, 266). És una revista escolar amb articles d'alumnes.

e) A Terrassa també es publica *Butlletí*, revista escolar, de 1921 a 1924. Conté articles d'alumnes i ressenyes dels actes del col·legi (Coll, 1976, 300).

f) *Arqueta* es publica a Tàrraga amb el subtítol de *Publicació mensual del Museu Targarí. Adherida a l'obra dels Pomells de Joventut*. Els pares Josep Franquesa i Bernat Noguera han iniciat un grup d'alumnes en recerques arqueològiques i geològiques i, amb les troballes, el museu (és l'actual de Tàrraga). La revista serveix de portaveu de les activitats i, al mateix temps, té un caràcter formatiu, com indica la segona part del subtítol.

3. Revistes dels alumnes

Algunes de les revistes que es publiquen als col·legis o els tenen com a punt de redacció sorgeixen espontàniament dels alumnes sense que ni la direcció del centre ni l'encarregat de la classe o grup corresponent en tinguin la responsabilitat.

a) La revista més antiga és *El Colegial, Periódico moral y de buen humor*, que surt a Mataró. En conec només alguns números entre el 17 de març de 1880 i el 4 de juny de 1881. És feta a mà per una sola persona, Sulsona, segons que signa als dibuixos i als escrits. Semblava que es tractava d'un exemplar únic (Vilà, 1972, 562), però darrerament he trobat un clixé i un full imprès amb la capçalera d'un dels números, la qual cosa fa pensar que hom volgués imprimir-la; no sembla, però, que es fes.

b) Una segona revista de què tinc notícia però que no he trobat té el títol *La Joventut Catalanista*. Publicada per alumnes del col·legi de Sant Antoni de Barcelona a la darrerria de 1899 i impresa amb un velògraf comprat amb accions entre els companys per valor de 0,15 pessetes (Jaume, 1924, 98).

c) *La Ploma, Setmanari humorístich il·lustrat*, és el títol d'una revista que publiquen un grup d'interns o de pensionistes del Col·legi Samà de l'Escola Pia de Vilanova i la Geltrú. Només se'n publica un número, corresponent a 11 d'abril de 1900 (Givanel, 1937, II, 596). L'exemplar que en conec és quasi il·legible.

d) Els alumnes de l'últim curs de batxillerat i ex-alumnes de Sant Antoni publiquen *Amor y Fe* durant el curs 1905-1906. Impresa per Ortega del carrer d'Aribau i després per la Viuda Casanovas, del carrer de l'Hospital, en conec els números 11 i 15 (aquest és l'últim, ja que acaba amb un comiat). Com a objectiu assenyala:

Acostumar la pluma a escriure bé lo que pensém, ya sigui en forma de discursets o cartes més o menys científiques; ya sigui en forma de narracions d'algun episodi de la historia sagrada o profana; ya sigui en forma de versos, rondallas [...].

Signen els articles: Josep Santamaria, P. Guitart, Josep M. Galceran, Pere Alegre d'Olivella, Narcís Nadal, J. Baldelló Benosa, G. Godó, Antoni Pugés, V. Gatell, Emili Picó i B., Lluís Baró, Josep Vives, Ginés Mayoral, Francesc de Paula Baldelló, Andrés José Serra, J. Tenes i J. Bru i Solà. Els dibuixos són d'E. Farran, J. Tenas i R. Blavia. Quasi tots els articles són en català. El pare Jaume Miroso n'encoratjava la redacció (Jaume, 1924, 98). *La Academia Calasancia* dona la notícia de la seva aparició amb aquestes paraules: «El objeto [...] es adiestrar a los niños y a los jóvenes en el manejo de la pluma» (LAC, núm. 327, p. 54).

e) En aquests primers anys del segle XX també apareix al col·legi de Sant Antoni la revista *El Perico*. L'única referència que en tenim és que l'editen Gallardo, Rumeu i Manuel Comas i Esquerra, alumnes del col·legi. En surt un sol número i una intencionada sàtira col·legial el caracteritza (Jaume, 1924, 99).

f) Durant el curs 1905-1906 els alumnes mig pensionistes i recomanats del col·legi de Sant Antoni publiquen la revista *Avant*, quinzenal en temps de vacances i mensual durant l'any. És velografiada (LAC, núm. 327, p. 55).

g) *En Titella*, l'únic número conegut de la qual apareix el 19 de març de 1911. Josep M. de Riquer, deixeble llavors de Sant Antoni, n'és el director, i aquesta és la relació amb el col·legi. El número 1 porta dues signatures, la del director i la d'Antoni Guasch i Vinyes, de vuit anys. La presentació diu:

Jo només vinch pera l'instrucció y soch enemich de las chimpleries: només volem que ciencia, y literatura (Givanel, 1937, I, 354).

h) Els alumnes del col·legi escolapi de Sabadell publiquen successivament dues revistes. De la primera només en coneixem el nom: *Vers la Ciència*.

i) Aquesta darrera és succeïda per *Art Jove*, la capçalera de la qual s'imprimeix en paper de barba i serveix per a tots els números següents. Surt durant el curs 1917-1918 (el número 11, el mes de març), però, com que porta com a any «II», no sabem pas si l'any anterior també s'ha publicat o n'és la predecessora. Text i dibuixos són manuscrits i n'existeixen alguns exemplars velografiats. Entre els alumnes que signen hi trobem Enric Baqué i Garriga i P. Bedós (Torrent-Tasis, 1966, II, 107).

4. Informació del culte

Es tracta d'un nombre petit de publicacions amb un caràcter informatiu i pietós que els col·legis publiquen.

a) De 1908 a 1919, a Tàrrrega, *Fulla Dominical*, a la quarta pàgina de la qual les congregacions insereixen les seves seccions oficials respectives. No es tracta, doncs, d'una publicació pròpia, sinó d'aprofitar el *Full* del bisbat a la seva quarta pàgina, com feien les parròquies; això mateix passarà amb les següents (Givanel, 1937, II, 464).

b) També de Tàrrrega, consta que el 1909 s'hi publica *Full Dominical*, fet pels treballadors. No sé si es tracta del mateix full anterior o d'un altre de diferent (EC, 1909, 124).

c) El 1909 (principis d'any), *Full Dominical* a Sant Antoni de Barcelona (EC, 1909, 60).

d) La quarta pàgina d'*Hoja Dominical* a Puigcerdà des de 9 març de 1913 (*Ave Maria*, núm. 110, p. 240).

e) A Mataró, del tercer diumenge de desembre de 1932 al tercer diumenge d'octubre de 1934, la quarta pàgina de *Fulla Dominical*.

f) A Mataró s'inclou al *Full* anterior, des del cinquè diumenge (gener de 1933) fins a 9 de juny de 1934, un *Suplement a la Fulla Dominical de l'Església de Santa Anna de PP. Escolapis*.

g) Finalment, cal fer esment de les *Hojitas Eucarísticas* publicades pels Torns Eucarístics de l'Escola Pia de Sant Antoni. N'he vistos els números 1 i 4 de 1919, que contenen oracions o pregàries.

Podríem concloure que els objectius que el pare Llanas assenyala foren interpretats per les diferents revistes que posteriorment es publicaren als col·legis escolapis.

Bibliografia

- COLL, Maria. *Aportació per a una bibliografia terrassenca*. Terrassa: Patronat de la Fundació Soler i Palet, 1976.
- FLORENSA, Joan. *L'Acadèmia Calassànica del P. Llanas (1888-1898)*. Granollers, 1979. [Obra mecanografiada]
- «294 revistes publicades a la Província». *Catalaunia*, (juliol 1987), núm. 300, p. 14-17.
- GIVANEL, Joan. *Bibliografia catalana. Premsa*. 3 v. Barcelona: Institut Patxot, 1937.
- JAUME. *Rvd. P. Jaume Català i Comas, Sch. P.: la seva vida i les seves obres*. Barcelona: Publicacions Calassàniques, 1924.
- MIRET I SOLER, M. Teresa. *La premsa a Igualada (1808-1982)*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1983.
- TORRENT, Joan; TESIS, Rafael. *Història de la premsa catalana*. 2 v. Barcelona: Bruguera, 1966.
- VILÀ Y PALÀ, Claudio. *Escuelas Pías de Mataró: su historial pedagógico*. Salamanca, 1972.